

Handlingsplan for samisk språk 2013–2016

Tromsø kommunes vedtak

Tromsø kommunestyre behandlet 15. desember 2010 sak 159/10: «Hva det vil innebære, og konsekvensene av at Tromsø kommune innlemmes i forvaltningsområdet for samisk språk.»

Kommunestyret fattet følgende vedtak i saken:

- 1. Starte opp arbeidet med å utarbeide en handlingsplan for samisk språk i Tromsø kommune.**
- 2. Handlingsplanen behandles i Tromsø kommunestyre i juni 2011, og danner grunnlag for å søke om å innlemme Tromsø kommune i forvaltningsområdet for samisk språk.**
- 3. Det forutsettes at en innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk ikke belaster den kommunale økonomien.**

Forord

Denne handlingsplanen er laget av Tromsø kommune ved kultur og idrett i samråd med de kommunale enheter som blir berørt av en innlemmelse i samisk språkforvaltningsområde. Statens vegvesen og Fylkesmannen i Troms har gitt innspill til de deler der de blir berørt.

Tromsø kommune, med sin kompetanse og status som den største kommunen i nord, vil bidra til å bevare, styrke og utvikle samisk språk med en innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk. Tromsø kommune forstår at det samiske språket og kulturen er en del av den norske kulturarven og at en innlemmelse vil styrke det åpne og inkluderende lokalsamfunnet. Således vil en innlemmelse være en pådriver til statusheving av samisk språk og kultur – ikke bare lokalt i kommunen, men også i regionen Troms og nasjonalt.

Symboleffekten av en innlemmelse vil vise lokalsamfunnet og storsamfunnet at mangfold der samisk språk og kultur inngår er et viktig satsingsområde for Tromsø kommune. Dette vil styrke identiteten til de samiske innbyggerne og styrke Tromsø-samfunnets åpenhet og evne til inkludering.

Tromsø kommune har tidligere vedtatt å arbeide for å sende ut signaler basert på likeverd og interesse for å lære samt at man har ønske om å dele med andre den kompetansen kommunen sitter med når det gjelder inkludering og et åpent samfunn. En innlemmelse vil være i tråd med dette og vil medføre samfunnsnytte gjennom nye arbeidsplasser og positive omtaler nasjonalt og internasjonalt.

Innhold

1. Innledning.....	5
1.2 Historikk.....	5
1.2 Formålet med handlingsplanen	6
1.3 Rammeverk	6
1.3 Tidsplan.....	7
2. Lovgivning	8
3. Finansiering og kostnad	9
3.1 Forberedelse for innlemming i forvaltningsområdet for samisk språk	9
3.2 Kostnads kalkyle og finansiering	9
3.2.1 Kostnads kalkyle	10
3.2.2 Finansiering	10
4. Organisering	12
5. Retningslinjer for innlemmelse	13
5.1 Forvaltning av økonomi	13
5.2 Samisk parallellnavn for Tromsø kommune	13
5.3 Samisk språk i kommunal forvaltning	14
5.4 Skilting	14
5.5 Barnehage, grunnskole og skolefritidsordning (SFO).....	15
5.6 Lønnet permisjon for å lære samisk	18
5.7 Annonsering og informasjon	18
5.8 Helse- og omsorgssektor	19
5.9 Internasjonal strategi	19
5.10 Kirke, fylkeskommunale og statlige organer	19
6. Aktiviteter og tiltak	20
6.1 Bruke	20
6.2 Lære.....	21
6.3 Synlighet.....	22
Kilder.....	23

1. Innledning

De samiske språkene er truet, og det kreves direkte tiltak fra det offentlige for å bevare dem (UN Human Rights Council, 2. januar 2011; James Anaya).

En innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk vil være å følge opp dette, samt intensjonen fra den vedtatte handlingsplanen (sak 194/96: Handlingsplan for samisk kultur og næring i Tromsø). Det vil også være i tråd med Tromsø kommuneplan 2007–2018 om Tromsø som en åpen og inkluderende kunnskapsby.

1.2 Historikk

Samene er et urfolk som har sine tradisjonelle bosettingsområder i Norge, Sverige, Finland og Russland. Samisk kultur, språk og næringer har preget det samiske bosettingsområdet gjennom historien og utgjør en viktig del av Troms' historie og utvikling. Troms har gjennom alle tider vært et møtested for folk og kulturer, med robuste og attraktive lokalsamfunn der kulturelt mangfold preget utviklingen. Historisk sett har Tromsø-området alltid hatt en rik og variert samisk befolkning. De bofaste sjøsamene og de nomadiske jakt-/reindriftssamene har brukt området siden urminnes tid. Spor etter samiske samfunn i form av samiske gammetufter og ildsteder viser samisk bruk i årtusener.

På 1500-tallet var Troms å betrakte som et grenseområde mellom kongeriket Sverige og kongeriket Danmark/Norge, og en av de viktigste faktorene bak denne grenseforståelsen var den samiske tilstedeværelsen.¹ Ved å beskatte og styre handel kunne staten knytte til seg den samiske befolkningen og således oppnå suverenitet over området.² I 1551 overtok den svenske kongemakten "Birkarlenes" skattlegging av samene fra Bottenviken helt til Atlanterhavet og anerkjente samenes eiendomsrett til sine områder.³ Den svenske kongen drev inn skatt fra den samiske befolkningen i Troms frem til midten av 1700-tallet. Det var bare de ytre øyene som ikke ble beskattet som samiske skatteområder.⁴

De nomadiske reindriftssamene forsynte markedsplassene i Troms med varer fra de østlige markedsplassene. Dette samiske handelssystemet avtok og ble oppløst da de norske handelshusene etablerte seg i Troms på begynnelsen av 1800-tallet.

På begynnelsen av 1900-tallet tapte både de bofaste samene og de svenske reindriftssamene terreng. Samisk språk, kofte, gamle og andre synlige samiske kjennetegn måtte vike for norsk språk, norske klær og norske tømmerhus.

Assimileringspolitikken og samfunnsendringene reduserte kraftig bruken av det samiske språket. Den språklige forandringen kan delvis forklares via den daværende fornorskingspolitikken, men også av at jordbrukssamfunnet var i stor endring.

¹ NOU 2007:14, s. 376.

² NOU 1984:18, s. 167. NOU 2007:14, s. 502.

³ Nordisk samekonvensjon, 26. oktober 2005, s. 106.

⁴ Wiklund, K.B. (1908): *De svenska nomadlappans flyttingar til Norge i äldre och nyare tid*. Almqvist & Wiksells boktryckeri -A.-B. s. 10–11, 80.

Det offentlige samepolitiske arbeidet startet da Kirke- og undervisningsdepartementet oppnevnte Komiteen til å utrede samespørsmål 3. august 1956. Gjennomslaget kom på 1980-tallet med opprettelsen av Samerettsutvalget, som grunnla Sametinget og sameloven med tilhørende språkdel der forvaltningsområdet for samisk språk inngår.

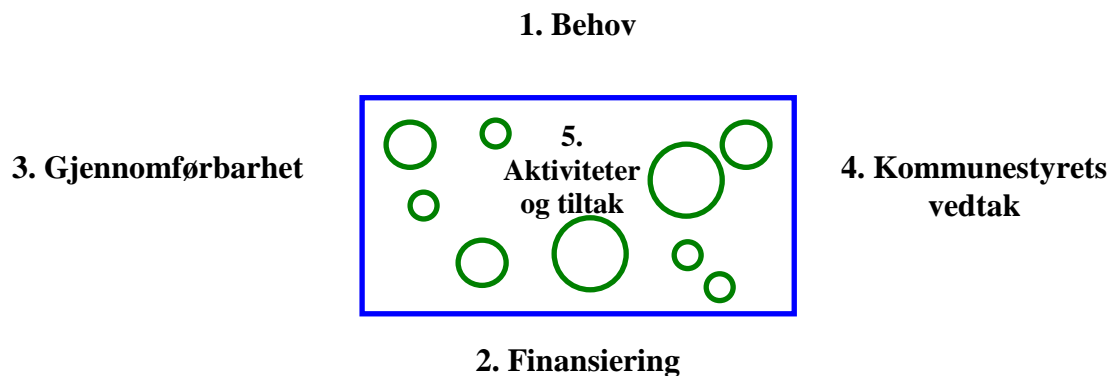
1.2 Formålet med handlingsplanen

Formålet med handlingsplanen er å bevare, styrke og fremme bruken av samisk, muntlig og skriftlig, i Tromsø kommune.

1.3 Rammeverk

En innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk innebærer at Tromsø kommune har som hensikt å bevare, styrke og fremme bruken av samisk, muntlig og skriftlig, i offentlig forvaltning, jf. sameloven. Tromsø kommune forplikter å oppfylle visse minimumskrav i samsvar med gjeldende lovgivning. Samtidig forplikter staten seg til å dekke de merkostnader som oppstår for Tromsø kommune som en følge av innlemmelsen.

Handlingsplanen utgjør rammeverket for de tiltak som skal gjennomføres. Gjennomføringen av tiltakene er avhengig av ekstern finansiering.

1. Behov

Kontinuerlig evaluering, forbedring og utvikling av nye tiltak som styrker samisk språk.

2. Finansiering

Tospråklighetsmidler fra Sametinget og annen ekstern finansiering.

3. Gjennomførbarhet

Organisasjonsstruktur som muliggjør gjennomføring av tiltak.

4. Kommunestyrets vedtak

Legitimering av tiltak.

5. Aktiviteter og tiltak

Aktivitetene deles inn i tre grupper: bruke, lære og synlighet. Tiltak innenfor gruppene søkes og gjennomføres i henhold til årlige avtaler med Sametinget.

1.3 Tidsplan

Tidsplanen tar utgangspunkt i at Tromsø kommune søker innlemmelse høsten 2011. År 2012 brukes til forberedelser for offisiell innlemmelse per 1. januar 2013.

- Røde tidslinjer er aktiviteter som følger av lovgivningens minimumskrav.
- Grønne tidslinjer er aktiviteter initiert av Tromsø kommune.

		2012	2013	2014	2015	2016
Bruke						
	Oversettelse og betjening på samisk		→			
	Styringsgruppe samisk læreplanverk	---	---	---	---	→
	Samisk læreplanverk		→			
	Samisk språkundersøkelse blant ansatte	---	→			
	<i>Tiltak for å øke bruken av samisk språk</i>		---			
Lære						
	Språkkurs, ansatte og allmennhet		→			
	Seminar, helsepersonell		→	→	→	→
	Seminar, lærere	→	→	→	→	→
	<i>Tiltak for å lære samisk</i>		---			
Synlighet						
	Skilting, bygninger og veger	---	---			
	Logo, trykksaker m.m.		---			
	Annonsering og informasjon	---	→			
	<i>Tiltak for å øke synlighet</i>		---			

2. Lovgivning

Kommunale myndigheter har den samme plikten som statlige myndigheter til å følge opp internasjonale forpliktelser og nasjonal rett i forhold til samene i Norge.

FNs konvensjon

Flertallsdemokrati sikrer ikke minoriteters rett i samfunnet. Med utgangspunkt i dette har artikkel 27 i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter blitt inkorporert i norsk lov og skal sikre samenes rett som minoritet til å bruke sitt eget språk.

ILO-konvensjon nr. 169

ILO-konvensjon nr. 169 har som hovedprinsipp at urfolk har rett til å bevare og videreutvikle sin egen kultur og at myndighetenes plikt er å treffe tiltak for å støtte dette arbeidet.

Grunnloven og stortingsmeldinger

Staten Norge erkjenner at den er dannet på territoriet til to folk – nordmenn og samer (St.meld. nr. 52 [1992–93] Om norsk samepolitikk).

Den gjeldende statlige samepolitikken, sammen med grunnlovsparagraf 110a, bygger på et legitimasjonsgrunnlag som utgår fra samenes status som eget folk og urfolk. Dette pålegger den norske stat å verne samisk språk, kultur og samfunnsliv. Det samiske språket betraktes som en del av den nasjonale kulturarven, og det skal respekteres og utvikles på like vilkår som det norske språk. Likeverdighet og likestilling for språk skal i prinsippet gjelde for alle offentlige organer innenfor det samiske kjerneområdet.

St.meld. nr. 28 (2007–2008) Samepolitikken utgjør et grunnlag sammen med andre stortingsmeldinger⁵ for opprettelse av regjeringens handlingsplan for samisk språk. Handlingsplanen skal legge grunnlaget for en «bred og langsiktig innsats for de samiske språkene på tvers av sektorer og forvaltningsnivå». Regjeringens klare målsetting i handlingsplanen er å tilrettelegge for en sikker fremtid for de samiske språkene i Norge. Her fremgår det at det er ønskelig at flere kommuner blir innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk.

Sameloven

Sameloven § 1-5 slår fast at norsk og samisk er to likeverdige språk. Kapittel 3 i sameloven sikrer generelt samisktalende retten til å bli informert på samisk og retten til å bruke samisk språk ved henvendelser til det offentlige. Sameloven § 3-1 til § 3-11 gjelder for kommuner og fylkeskommuner som er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Formålet her er å sikre, videreutvikle og øke bruken av samisk språk.

Annen lovgivning

Opplæringsloven, stedsnavnloven, barnehageloven, kirkeloven, domstolsloven, pasientrettighetsloven og bestemmelser og forskrifter innenfor helse- og sosialområdet har innvirkning i bruken av samisk språk.

⁵ St.meld. nr. 23 (2007–2008) Språk bygger broer; St.meld. nr. 31 (2007–2008) Kvalitet i skolen; St.meld. nr. 35 (2007–2008) Mål og mening; St.meld. nr. 11 (2008–2009) Læreren – rollen og utdanningen.

3. Finansiering og kostnad

Tromsø kommunestyre behandlet 15. desember 2010 sak 159/10: «Hva det vil innebære, og konsekvensene av at Tromsø kommune innlemmes i forvaltningsområdet for samisk språk.»

Vedtak punkt 3:

«Det forutsettes at en innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk ikke belaster den kommunale økonomien.»

3.1 Forberedelse for innlemming i forvaltningsområdet for samisk språk

Hvis kommunestyret vedtar å søke om innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk, søker Tromsø kommune midler fra Sametinget for å starte opp forberedelsene for å bli innlemmet i samisk språkforvaltningsområde. Søkt beløp for år 2012 er kroner **1 620 000**.

- Informasjon til allmennhet og berørte offentlige enheter.
- Utredning om samiskkunnskapene blant de kommunalt ansatte.
- Opprettelse av visningsplaner og skiltingsplaner i samsvar med Statens vegvesens regler.
- Saksbehandling og høring om navnesaker.
- Arrangering av seminarer for lærere og rektorer og skolering av assistenter og ansatte ved skolefritidsordningen (SFO)

Lønn	600 000
Seminarkostnader og skolering av assistenter og ansatte ved (SFO)	800 000
Reiser og møter	40 000
Annonsering og trykksaker	<u>180 000</u>
	1 620 000

3.2 Kostnadskalkyle og finansiering

Kostnader som oppstår ved innlemmelse	4 444 000
<u>Sametingets tospråklighetsmidler som medfølger innlemmelse</u>	<u>4 444 000</u>
Tromsø kommunes egenandel	0

3.2.1 Kostnadskalkyle

Kalkylen tar utgangspunkt i de opplysninger som er oppgitt av de ansvarlige kommunale enhetene. Samtlige beløp er oppgitt inklusive moms.

Kostnadskalkyle 2013–2016 (beløp i 1000 kr)

		2013	2014	2015	2016
Samiske språk-konsulenter	Språkkonsulent Rådhuset	600	600	600	600
	Språkkonsulent helsetjenesten	600	600	600	600
	Språkkonsulent grunnskole	600	600	600	600
Endring logo	Webside, trykk, annonseutforming	130			
Skilting på parallelle språk	Veger	200	200	150	100
	Bygninger	490	490	490	490
Vikarkostnad	Rådhuset	170	200	330	330
	Ytre enheter	200	300	350	400
Styrings-gruppe samisk læreplanverk	Reisekostnad, møte m.m.	80	80		
Annonsering	Merkostnad	386	386	386	386
Seminar	Skole	75	75	25	25
	Helsetjenesten	25	25	25	25
Tiltak	Årlige avtaler med Sametinget	888	888	888	888
Sum		4 444	4 444	4 444	4 444

3.2.2 Finansiering

Utrekning av inntekter tar utgangspunkt i Sametingets fordelingsnøkkel for tospråklighetsmidler for kommuner som er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Utrekningen utgår fra dagens totale økonomiske ramme for tospråklighetsmidler – dvs. uten hensyn til den rammeøkning som medfølger av at Tromsø kommune blir innvilget innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk.

1. Basistilskudd for aktiviteter

Et basistilskudd til kommuner, uten detaljrapportering, som skal dekke grunnkostnader med å være innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Det utgjør et likt basistilskudd på 25 % av det totale tospråklighetstilskuddet til kommunene innenfor forvaltningsområdet for samisk språk.

2. Betjeningsaktiviteter

En betjeningsdel som skal dekke kostnader med betjening på samisk av befolkningen i kommunen. Denne delen av tospråklighetsmidlene tar utgangspunkt i kommunens forutsetninger, antall innbyggere som er registrert i Sametingets valgmanntall og antall elever som har samisk som første- eller andrespråk i grunnskolen. Formelen i betjeningsdelen er lagt opp slik at tildelingen kan variere fra år til år, avhengig av om kommunen har økning eller reduksjon i antallet i valgmanntallet eller elever med første- og andrespråk. Betjeningsdelen skal utgjøre 50 % av den totale potten til tospråklighetstilskuddet for kommunene.

3. Tiltak for å styrke samisk språk

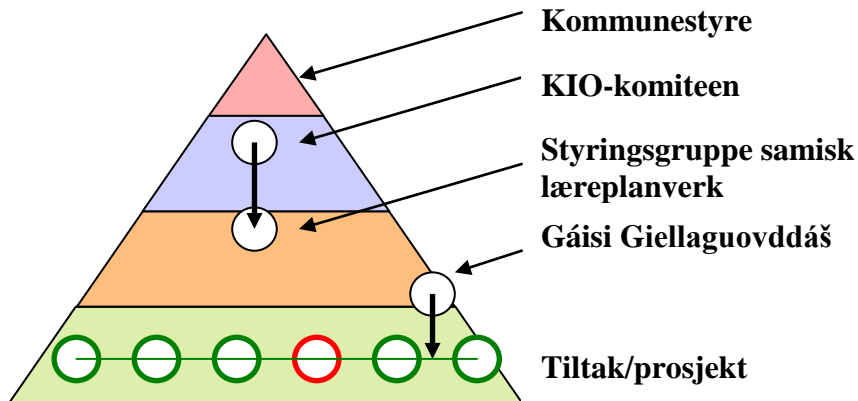
En utviklingsdel med vekt på utvikling av det samiske språket i kommunen. Kommunen og Sametinget inngår årlige avtaler om tiltak for å styrke det samiske språket. Denne delen skal være en "gulrot" for å igangsette flere tiltak for å øke bruken, synligheten og læringen av samisk språk. Utviklingsdelen utgjør 25 % av den totale tospråklighetspotten til kommunene. For utviklingsdelen må kommunene rapportere også med regnskap.

Beregning av inntekter

Antall elever med samisk som 1.-språk i grunnskolen	Antall elever med samisk som 2.-språk i grunnskolen	Antall personer innmeldt i Sametingets valgmanntall	2. Sum betjening	1. Sum grunn-tilskudd	3. Sum tiltaksdel (utregning basert på 25 % av summen, betjening og grunn-tilskudd)	Totalt
53	65	994	2 426 000	1 129 750	888 937	4 444 687

4. Organisering

En innlemmelse krever ikke opprettelse av nye administrative eller politiske organer. Administrative arbeidsoppgaver tildeles Gáisi Giellaguovddáš/Språksenter. Politisk ansvar dekkes av kultur-, idretts- og oppvekstkomiteens ansvarsområde.

Kultur-, idretts- og oppvekstkomiteen

Kultur-, idretts- og oppvekstkomiteen (KIO) har ansvar for spørsmål som vedrører samisk språk og kultur.

- KIO utnevner Styringsgruppe for samisk læreplanverk under overgangsfasen til samisk læreplanverk, med mandat til å fatte vedtak som skoleeier i saker som vedrører implementering av samisk læreplanverk. Til styringsgruppen utnevnes fem fagkyndige personer, der en er utnevnt som leder. En administrativt ansatt i skolesektoren, to skoleledere og to lærere med spesialkompetanse innen samisk språk utnevnes.

Styringsgruppe for samisk læreplanverk

Styringsgruppen skal påbegynne sitt arbeid i juli 2012, og ha ansvar for rådgivning og veiledning under overgangsperioden til samisk læreplanverk. Denne styringsgruppen skal avsluttes senest ved skolestart høsten 2014. Samisk språkkonsulent grunnskole er sekretær for gruppen.

Gáisi Giellaguovddáš/Språksenter

Gáisi Giellaguovddáš/Språksenter utgjør kommunens samiske avdeling under kultur og idrett med ansvar for å gi et tilbud til befolkningen i Tromsø kommune og den kommunale forvaltningen med samisk kompetanse. For å tilby samisk språk til bredest mulig publikum, vil også statlige, fylkeskommunale og kirkelige enheter – om mulig med hensyn til ressurser – få tilbud om simultantolking og oversetting mot betaling etter faste satser. Dette innebærer at Gáisi Giellaguovddáš/Språksenteret

- har ansvar for initiering, gjennomføring og evaluering av tiltak
- har ansvar for økonomisk rapportering og søknader
- tilsetter tre samiske språkkonsulenter
- har ansvar for individuelle planer for læring av samisk under lønnet permisjon
- informerer berørte offentlige instanser og myndigheter i Tromsø kommune om tilbud til simultantolking og oversetting

5. Retningslinjer for innlemmelse

Tromsø kommune tilhører det nordsamiske dialektområdet. Derfor vil nordsamisk dialekt bli prioritert i grunnskolen, og den vil være den samiske dialekten som brukes i kommunen.

5.1 Forvaltning av økonomi

En innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk skal ikke belaste den kommunale økonomien. God økonomistyring og kontroll av de midler som medfølger en innlemmelse i samisk språkforvaltningsområde er en forutsetning for at den kommunale økonomien ikke belastes.

Økonomien styres i samsvar med gjeldende kommunale regler for avgrensede prosjekter, dvs. at alle kostnader og inntekter føres på eget prosjektnummer. Gjennom dette skapes en helhetlig og oversiktlig økonomistyring, uten å øke økonomienhetens arbeidsoppgaver. Samtidig skapes en total økonomisk oversikt som kan forhindre at tiltakene i denne handlingsplanen belaster den kommunale økonomien. En samlet økonomiadministrering forenkler også rapporteringen av bruken av midlene, samtidig som det muliggjør bedre kostnadmessig evaluering av tiltakene.

Gáisi Giellaguovddáš/Språksenter søker, mottar og forvalter tospråklighetsmidlene fra Sameetinget og har ansvar for årlig rapportering av disse. Kostnader som oppstår i andre kommunale enheter som følge av tiltakene i denne handlingsplanen, internfaktureres til Gáisi Giellaguovddáš/Språksenteret.

- Kultur og idrett via Gáisi Giellaguovddáš/Språksenteret delegeres økonomiansvar for samtlige midler som medfølger en innlemmelse.

5.2 Samisk parallellnavn for Tromsø kommune

For det tilfelle at kommunestyret vedtar å søke innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk vil det være naturlig at det fastsettes samisk navn på kommunenavnet. Rekkefølgen i henhold til forskriften til stedsnavnslova når det gjelder parallell skilting i innlemmede kommuner er samisk, norsk, kvensk.

Fornyings- og administrasjonsdepartementets vurdering av Troms fylkes fastsettelse av samisk navn og rekkefølge ved parallell skilting framgår av Ot.prp. nr. 38 (2005- 2006). Departementet vektlegger at *”Forholdet mellom samisk og norsk språk og kultur er ikke så sterkt i favør av det samiske når en ser fylket under ett sammenliknet med situasjonen i den del av fylket som inngår i forvaltningsområdet for samisk språk (Kåfford kommune).”* Sannsynligvis vil en slik vurdering også gjøres om Tromsø kommune søker om fastsettelse av samisk navn på Tromsø kommune.

- Tromsø kommune søker i samsvar med kommuneloven § 3 pkt. 3 Kommunal- og regionaldepartementet om å benytte ”Romssa suohkan” som parallellnavn til

kommunenavnet Tromsø kommune. Tromsø kommune søker Kongen i statsråd om dispensasjon til å skilte med det norske navnet øverst.

5.3 Samisk språk i kommunal forvaltning

- All saksbehandling i Tromsø kommune foregår på norsk. Sakspapirer og saksprotokoller skrives på norsk. Disse kan oversettes til samisk hvis det foreligger spesielle behov for det.
- Sakspapirer og saksprotokoller med samisk utgangspunkt eller samisk målgruppe oversettes i utgangspunktet til samisk eller blir skrevet på samisk.
- Ved offentlig representasjon skal kommunale representanter bruke både den samiske og den norske navneformen på kommunen.
- Kommunale søknadsskjema i barnehage-, skole-, helse- og omsorgssektoren oversettes til samisk. Det er et mål at også andre skjemaer som fås hos kommunen skal være på både norsk og samisk.
- Under samtlige møter som arrangeres av Tromsø kommune innenfor kommunegrensen, kan deltakerne bruke samisk eller norsk språk. Dette forutsetter at personer som ønsker å snakke samisk gir beskjed om dette en uke i forveien til møteleder slik at det er praktisk mulig å arrangere tolking.
- I møter med samisk utgangspunkt eller samisk målgruppe skal det tilrettelegges for bruk av samisk gjennom simultantolking.
- Samisk skal kunne brukes ved kontakt med Tromsø kommune. Dette gjelder ved direkte kontakt med Bytorget, muntlig og per telefon. E-post og brev som kommer på samisk til Tromsø kommune skal besvares på samisk. Målsettingen er at samisk skal kunne benyttes ved direktekontakt med enhetene – til dette skal tolking være tilgjengelig.
- I Tromsø kommunes personalreglement må det tilføyes at ansatte kan søke lønnet permisjon for å lære samisk – dette under forutsetning av at enheten har behov for samisktalende person(er) og at det foreligger en individuell plan for læring av samisk språk innenfor gitte økonomiske rammer.
- Tromsø kommune skal arbeide for å øke og utvikle kompetansen om samisk språk og kulturkunnskap på alle nivåer i kommunen.

5.4 Skilting

Etter et kommunestyrevedtak om å søke innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk, igangsetter Tromsø kommune arbeidet med visningsplaner og skiltingsplaner på to parallelle språk – norsk og samisk – i samarbeid med Statens vegvesen, representanter for politi, annen vegmyndighet og turistorganisasjon.

I arbeidet med å bestemme hvilke nærmål som skal skiltes parallelt, f.eks. stedsnavn, bør det legges spesiell vekt på å vise til steder som har en klar avgrensning og som har et kjent samisk navn – dvs. at navnet er registrert i Statens kartverk, f.eks. Tromsø/Romssa.

Skilting av nærmål på parallelle språk på riks- og fylkesvegnettet fastlegges av Statens vegvesen, der kommunestyret har vedtatt parallell skilting. Kommunestyret vedtar parallell skilting på nærmål på det kommunale vegnettet.

Kostnader ved parallell skilting på fylkes- og riksveger dekkes av vegholder, som er fylket og Statens vegvesen. Parallell skilting på kommunale veger finansieres innenfor gitte økonomiske rammer som medfølger en innlemmelse.

- Kommunestyret vedtar hvor det skal skiltes på to parallelle språk – norsk og samisk – og søker om dette i samsvar med gjeldende lovgivning. Tromsø kommune søker Kongen i statsråd om dispensasjon om å skilte med det norske navnet øverst. Navneformene skal saksbehandles i tråd med gjeldende lovgivning før skilting.

Ny skilting av kommunale bygg med det parallelle samiske navnet Romssa suohkan under den norske navneformen. Dette medfører at gamle skilt byttes mot nye og at det skapes mulighet for en mer enhetlig skilting av kommunale bygg, hvilket kan ses som en del av kommunens omdømmearbeid. Skilting skjer innenfor gitte økonomiske rammer som medfølger en innlemmelse.

- Til Tromsø kommunes logo innføres det parallelle samiske navnet Romssa suohkan under den norske navneformen. Skilt på kommunale bygninger med Tromsø kommunes logo skiftes til skilt med parallelle logonavn.

5.5 Barnehage, grunnskole og skolefritidsordning (SFO)

Ved en innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk, vil alle samiske barn som ønsker et samisk barnehagetilbud ha rett til å få det, også hvis de ikke er samisktalende.

Ut fra antall barn på venteliste for samisk barnehageplass, de som får samisk språktilbud i norske barnehager og en forventet økning i antall samiske barn, vil det være rimelig å forvente at kommunen ved en innlemmelse i samisk språkforvaltningsområde må utvide det samiske barnehagetilbudet i Tromsø.

En samisk barnehage skal ha vedtektsfestet at barnehagedriften bygger på samisk språk og kultur. Den pedagogiske planen skal styrke barns identitet som samer ved å fremme bruken av samisk språk og kultur. Om mulig skal den samiske barnehagen ledes av samisk pedagogisk personell, og minst én skal beherske samisk. Språk og innhold i det samiske barnehagetilbudet varierer etter det lokale samfunnsforholdet og barnas forutsetninger for å bruke samisk språk. Det må så langt som mulig være samlokalisering av samiske barn innad i barnehagen og kommunen.

Eiere av samiske barnehager kan søke tilskudd fra Sametinget til konkrete tiltak for å styrke samisk språk og kultur. Tilskuddet kan ikke brukes til ordinær drift, slik som f.eks. husleie,

strømutgifter og investeringer som ikke kan knyttes til arbeidet med samisk språk og kultur i barnehagen.

Tromsø kommune har en vedtaksfestet samisk barnehage med samisk pedagogisk plan – Guovssahas mánaidgárđi – og i kommunen finnes andre barnehager med samisk tilbud. Blant de eksisterende kommunale og private barnehagene i Tromsø kommune finnes personell som behersker samisk språk og er kjent med samisk kultur, men som i dag ikke arbeider i samiske barnehager.

Ved å undersøke samisk språkkompetanse blant de barnehageansatte og utrede mulighetene for å vedtektsfeste samisk barnehagedrift ved eksisterende avdelinger eller i barnehager, dannes et underlag for å skape nye samiske barnehageplasser. Om behovet for samiske barnehageplasser er større enn det som er mulig å dekke med dagens ressurser, må det nyrekrutteres samisktalende personell til barnehager som vedtektsfester samisk barnehage.

- Tromsø kommune evaluerer nåværende samiske barnehageplasser, og hvis det er behov, vedtar og gjennomfører tiltak for å kunne tilby flere samiske barnehageplasser som bygger på samisk språk og kultur.

For kommuner innlemmet i forvaltingsområdet for samisk språk gjelder læreplanverket – samisk og dermed også samisk læringsplakat. Dersom Tromsø kommune blir innlemmet i forvaltingsområde for samisk språk, gjelder læreplanverket – samisk i hele Troms kommunes grunnskole, og for samtlige elever i grunnskolen.

Generelt sett fokuserer det samiske læreplanverket på flerkulturell forståelse og mangfold, samtidig som den åpner opp for at rektorer og lærere kan utforme læringen på en måte som øker det lokale innslaget i undervisningen. De parallelle læreplanene er likverdige, noe som medfører at kravene på praktisk undervisning endres marginalt. Innslaget om kulturell forståelse og mangfold som framkommer i den samiske prinsippdelen og læringsplakat muliggjør en skole som bedre inkluderer flerkulturelle elever.

Prinsippdelen i det samiske læreplanverket innefatter generelt en videre definisjon av flerkulturell forståelse. Der står det blant annet at *”Den samiske skolen skal med basis i samisk språk, kultur og samfunnsliv bygge på og ivareta mangfoldet i elevenes bakgrunn og forutsetninger.”* Den samiske læreplakaten muliggjør at skolen lærer eleven om egen lokal kultur, og derigjennom skaper en plattform for å kunne bygge opp en større aksept og respekt for andre kulturer hos elevene. *”Elever med en trygg identitet knyttet til egen kultur, og som samtidig har god kunnskap om andre kulturer, har et godt grunnlag for utvikling av toleranse og respekt.”*

Kunnskapsløftet (LK06) er i bruk, og nasjonale læreplaner for fag har allerede i dag noe samisk innhold. Tromsø kommunes grunnskole følger nasjonale læreplaner for fag og har dermed også kunnskaper for å oppfylle de samiske kravene i de nasjonale læreplanene.

De parallelle læreplanene er utformet for å ivareta elevenes rett til utdanning som gir full tilgang til majoritetssamfunnet, hvilket medfører at det er svært lite skille mellom dem. Læreplanene er like i matematikk, engelsk og kroppsøving, og parallell – men med små forskjeller - i de øvrige fagene. Læreplan i Kunst og håndverk erstattes av læreplan i Duodji.

Læreplanen i fagene forutsetter at valg av innhold i opplæringen, hvordan opplæringen organiseres og hvilke arbeidsmåter som skal brukes, bestemmes på lokalt nivå. Lokalt nivå kan være skoleeier eller den enkelte skole. Skoleeier kan fastsette lokale læreplaner i fagene som ramme for den enkelte skoles videre arbeid med planer for opplæringen. Det samiske perspektivet i fagene matematikk, engelsk og kroppsøving må synliggjøres gjennom det lokale arbeidet med læreplaner.

Tromsø kommune gir i dag tilbud til alle som påberoper seg rettigheter i forhold til samisk opplæring i grunnskolen. Prestvannet skole har ansvaret for organiseringen av samiskundervisningen ved Tromsø kommunes grunnskole, og har samisk klasse med undervisning på samisk. Ansvaret for samiskundervisning ligger til rektor på den skolen der elevene går. Skoleåret 2010-2011 er det 118 elever i grunnskolen i Tromsø kommune som har tilbud om samiskopplæring. Elevtallet har vært noenlunde stabilt de siste årene.

Inneværende skoleår gjennomføres det ca 152 uketimer samiskundervisning i grunnskolen. Kommunen har tilsatt lærere i ca 7,8 årsverk for gjennomføre denne undervisningen. For skoleåret 2010-2011 mottar Tromsø kommunen et tilskudd til lærerlønn på 2,5 mill kr (438 kr/u.tim) fra staten. Innlemmede kommuner har høyere statlig tilskudd til lærerlønn. Kostnader knyttet til læremidler og administrasjon må kommunen dekke selv.

Ut fra dagens elevtall virker det tilstrekkelig med én stilling som språkkonsulent i grunnskolen. Det vil sannsynligvis bli nødvendig med et visst etterutdanningstilbud for lærere, spesielt i duodji. Samtlige lærer, assistenter og personell ved skolefritidsordningen (SFO) vil ha behov for informasjon og introduksjon knyttet til innføring av samisk læreplanverk.

Det bør nedsettes en ”styringsgruppe for samisk læreplanverk” med hovedansvaret for innføringen av Læreplanverket for Kunnskapsløftet – Samisk (LK06S). Den skal foreslå hvilke skoler som skal gi opplæring på samisk, og foreslå hvordan opplæringa i kommunens skoler skal skje i enighet med LK06S.

- Tromsø kommunes grunnskoler skal gi undervisning etter samisk læreplanverk fra skolestart 2013, uten at samisk språkundervisning er obligatorisk.
- Styringsgruppe for samisk læreplanverk utnevnes av KIO, med ansvar for rådgivning til de enkelte skolene og mandat som skoleeiere for implementering av samisk læreplanverk.
- Etterutdanningstilbud til lærere og innføringsseminar knyttet til innføring av samisk læreplanverk gjennomføres innenfor den gitte økonomiske rammen som medfølger en innlemmelse.
- Samiskundervisning på samisk innebærer nordsamisk dialekt. Undervisning i samisk på annen samisk dialekt kan skje hvis det er praktisk gjennomførbart med hensyn til lærertilgang eller webbasert undervisning.
- Kommunen utreder muligheten for tilbud om læring av samisk språk og kultur i skolefritidsordningen som et tiltak.

5.6 Lønnet permisjon for å lære samisk

Gáisi Giellaguovddáš/Språksenter oppretter en plan for læring av samisk til ansatte i Tromsø kommune, der ansatte gis permisjon med lønn.

Planen skal ha følgende som utgangspunkt:

- Alle ansatte i kommunen skal ha mulighet til å søke om å delta i samiskundervisning.
- Det foreligger et trinnsystem som sikrer læring og skaper en bred mulighet til språkutvikling. Det legges opp individuelle planer for læring av samisk som bygges opp slik at de leder frem til hovedtrinnet.
- Kursene skal utarbeides for å gi studiepoeng vektlagt på studienivå.
 - **Grunntrinn:** Maks 3 timer samiskundervisning per uke og frivillig deltakelse i språkbud. Totalt 48 timer læring i arbeidstiden og frivillig deltakelse i språkbud. Muntlig godkjenning for mulighet til deltakelse i neste trinn.
 - **Mellomtrinn:** Maks ½ dag samiskundervisning per uke og deltakelse i språkbud. Totalt 120 timer lærerledet undervisning i arbeidstiden pluss en uke språkbud i arbeidstiden. Muntlig og skriftlig godkjenning av kurs.
 - **Hovedtrinn:** Mulighet til å søke lønnet permisjon for heltidsstudier av samisk.

Kommunale enheter bevilges vikar for den perioden ansatte bevilges lønnet permisjon for å lære samisk i den utstrekning det foreligger behov og finansiering. Av praktiske grunner bør enheten planlegge permisjonene slik at det blir mulig å dekke tiden 50 % eller 100 % med vikarer.

Lønnsøkning kan brukes som virkemiddel for å heve samisk språkkompetanse for kommunalt ansatte.

5.7 Annonsering og informasjon

- All webbasert annonsering i Tromsø kommune skjer på to parallelle språk – norsk og samisk.
- Fysisk annonsering på to parallelle språk skjer i det omfang som er rimelig med hensyn til alternativ bruk av tospråklighetsmidler. Kunngjøringer, informasjon og stillingsannonser av særlig interesse for den samiske målgruppen annonseres på parallelle språk.
- Tromsø kommune informerer befolkningen om retten til å bruke samisk språk i kontakt med kommunale organer og synliggjør at det finnes samisk kompetanse i kommunen.

5.8 Helse- og omsorgssektor

Helse- og omsorgssektoren er en stor sektor der personellet har daglig kontakt med et høyt antall personer, både som brukere/pasienter og som pårørende. For å kunne betjene samisktalende innbyggere i Tromsø kommune på samisk innen helse- og omsorgssektoren, må behovet for samisktalende personell utredes. Behovet vil være styrende for enhetenes eller avdelingenes mulighet til å få dekket vikarkostnader ved lønnet permisjon for å lære samisk. De antatt viktigste enhetene i denne sammenheng vil være sykehjemmene og hjemmetjenestene i områder med mange samisktalende samt Legevakta.

Konkrete tiltak for å øke bruken av samisk i helse- og omsorgssektoren utformes av samisk språkkonsulent i samarbeid med enhets- og avdelingsledere. Disse inviteres også til årlige seminarer der samiske språk- og kulturspørsmål drøftes. Viktig informasjonsmateriell og skjemaer som er rettet mot befolkningen oversettes til samisk.

Enheter som driftes av andre, men som ligger innenfor det kommunale ansvarsområdet, skal også betjenes med tolking og oversetting på samisk. Herunder ligger fastlegekontorene og fysioterapiinstituttene. Dette kan kun skje under forutsetning av at det finnes tilgjengelige ressurser innenfor den økonomiske rammen som medfølger en innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk.

- Tilgang til samisktalende personell og behov av samisktalende personell utredes og informasjonsmateriell og skjemaer oversettes til samisk.
- Målsettingen er at det finnes samisktalende personer på alle avdelinger innen helse- og omsorgssektoren. Inntil dette oppnås, må tolk være tilgjengelig.

5.9 Internasjonal strategi

- Tromsø kommune via Gáisi Giellaguovddáš/Språksenter skal initiere og aktivt delta i språkutviklingsprosjekter i arktisk område, med særskilt fokus på språkrevitalisering og språkutvikling. Det søkes samarbeid med universitetet, forskningsinstitusjoner og urfolksorganisasjoner.

5.10 Kirke, fylkeskommunale og statlige organer

- Tromsø kommune informerer kirke, fylkeskommunale og statlige organer som har en tjenestekrets som omfatter Tromsø kommune eller en del av Tromsø kommune, men som likevel ikke er landsomfattende, om at de er virksomme innen en kommune som er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk og hva dette innebærer.

6. Aktiviteter og tiltak

Tromsø kommune og Sametinget oppretter årlige avtaler om hvilke tiltak som skal gjennomføres.

- Målene skal være operasjonelle og målbare.
- Planen for gjennomføring av målene skal være realistisk.
- De økonomiske konsekvenser skal være synliggjorte.
- Tidsplanen skal være realistisk.
- Ansvarsfordelingen skal presiseres.

6.1 Bruke

Stimulere til bred bruk av samisk språk og muliggjøre muntlig og skriftlig bruk av samisk ved kontakt med kommunale og statlige myndigheter.

Aktivitet	Gjennomføring	Evaluering	Ansvarsfordeling
Svar på samisk muntlig og skriftlig, herunder simultan-tolkning	Samiske språkkonsulenter har ansvar for sine sektorer <ul style="list-style-type: none"> • Rådhuset • skole • helse 	Antall henvendelser på samisk, antall skriftlige og muntlige svar, antall simultan-tolkninger	Gáisi
Samisk tastaturinnstilling	De som ønsker det skal få tilgang til samisk tastatur og programvare	Antall dokumenter skrevet per enhet	IT-enheten og kommunale enheter
Oversette skjema til samisk	Samiske språkkonsulenter	Antall oversatte skjemaer og bruk av disse	Gáisi
Styringsgruppe for samisk læreplanverk	Rådgivning til de enkelte skolene og mandat som skoleeiere for implementering av samisk læreplanverk	Antall elever som leser samisk, antall samiske språk- og kulturaktiviteter	KIO og Styringsgruppe for samisk læreplanverk
Evaluering av samisk barnehage	Evaluering og ev. tilrettelegging av samiske barnehageplasser	Antall plasser på samisk barnehage	Fag- og utviklings-enheten
Tiltak	Øke bruken av samisk på Rådhuset	Antall brukere	Gáisi
Tiltak	Økt bruk av samisk i grunnskole	Antall brukere	Gáisi
Tiltak	Økt bruk av samisk i helsetjenesten	Antall brukere	Gáisi

6.2 Lære

Den som ønsker det, skal ha mulighet til å lære samisk.

Aktivitet	Gjennomføring	Evaluering	Ansvarsfordeling
Språkkurs	Tretrinns språkutviklingsprogram på dagtid for kommunalt ansatte	<ul style="list-style-type: none"> • Antall deltakere • Antall deltakere som går til høyere trinn • Antall deltakere som når høyeste trinn 	Gáisi og kommunale enhetsledere
Språkkurs	Språkkurs allmennheten	<ul style="list-style-type: none"> • Antall gjennomførte kurs • Antall deltakere • Antall godkjente eksamener 	Gáisi
Seminar	Årlige seminarer for helse- og skolepersonell	<ul style="list-style-type: none"> • Antall deltakere 	Gáisi
Tiltak	Samarbeid over landegrensar, språkutvikling og revitalisering	<ul style="list-style-type: none"> • Antall gjennomførte prosjekter • Mediedeltakelse og informasjonsformidling 	Gáisi
Tiltak	Språkbud	<ul style="list-style-type: none"> • Antall deltakere 	Gáisi
Tiltak	Språktema kurs. Lære å snakke samisk i praktiske sammenhenger	<ul style="list-style-type: none"> • Antall deltakere 	Gáisi
Tiltak	Kulturkurs. Lære om det samiske og samisk språk	<ul style="list-style-type: none"> • Antall aktiviteter og deltakere 	Gáisi
Tiltak	Webbasert læring	<ul style="list-style-type: none"> • Antall kurs og deltakere 	Gáisi
Tiltak	Nåværende kommunale tiltak <ul style="list-style-type: none"> • Kulturskole • DKS • Ungdomsklubb • SFO 	<ul style="list-style-type: none"> • Antall prosjekter 	Gáisi

6.3 Synlighet

Samisk språk skal synes på den offentlige arenaen.

Aktivitet	Gjennomføring	Evaluering	Ansvarsfordeling
Parallelt navn	Tromsø kommune søker om parallelt navn Romssa suohkan. Tromsø kommune søker om dispensasjon for å skilte med den norske navneformen øverst	Gjennomføring	Kommunestyret
Samisk tekst på logo	<ul style="list-style-type: none"> • Romssa suohkan skrives under Tromsø kommune på alle logoer som brukes • Digital og webbasert logo skiftes etter innlemmelse • Utskiftning av forbruksmateriell, f.eks. konvolutter m.m., gjøres i nye bestillinger 	Gjennomføring	Fag- og utviklings-enheten/ informasjons-tjenesten
Skilting	Visningsplaner og skiltingsplaner på to parallelle språk – norsk og samisk – der også terminalskilting inngår	Antall skilt på to parallelle språk	Plan og utvikling
Annonser på samisk	<ul style="list-style-type: none"> • Overskrift på samisk i alle kunngjøringer og full oversettelse når det er særlig viktig informasjon for den samiske befolkningen • Oversettelse ved utlysninger om stillinger som særlig berører den samiske befolkningen • Informasjon som berører barnehager • Informasjon som berører skolepliktige barn og deres foreldre • Særlig viktig informasjon fra helse- og servicetjenesten 	Antall annonseringer på samisk i forhold til ikke oversatte	Avdelingsleder
Flagging med samisk flagg	<ul style="list-style-type: none"> • 06.02: Samefolkets dag • 09.08: FN's internasjonale urfolksdag • 15.08: Det samiske flaggets dag • 09.10: Det norske Sametingets grunnleggingsdag • Valgdager ved sametingsvalg • Konstituering av Sametinget hvert 4. år 	Gjennomføring	Bydrift
Tiltak	Informasjon til befolkningen om retten til å bruke samisk språk i kontakt med kommunale organer	Antall informasjons-aktiviteter	Gáisi
Tiltak	Rekruttering av studenter til samisk språklærerutdanning	Antall informasjons-aktiviteter	Gáisi

Kilder

LOV-1987-06-12-56 (Sameloven) Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold

FOR 2005.06.17 nr 0657: (AD) Forskrift til sameloven (lov 12. juni 1987 nr. 56) om forvaltningsområdet for samisk språk

FOR 2003.01.07 nr 0013: (AD) Forskrift til samelovens språkregler

FOR 1992.03.31 nr 0204: (KD) Forskrift om rett til opplæring i samisk

FOR 2003.01.07 nr 0013: (AD) Forskrift til samelovens språkregler

LOV-1998-07-17-61 (Opplæringslova) Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa

FOR 2006.06.23 nr 0724: (KD) Forskrift til opplæringslova

Rundskriv Udir-08-2010

LOV-1990-05-18-11 (Stadnamnlova) Lov om stadnamn

FOR 2007.06.01 nr 0592: (KUD) Forskrift om skrivemåten av stadnamn

LOV-2005-06-17-64 (Barnehageloven) Lov om barnehager

Ot.prp. nr. 38 (2005–2006) Om lov om endring av lov 14. august 1918 nr 1 om forandring av rikets inndelingsnavn (innføring av tospråklig navn på Troms fylke, norsk og samisk)

St. meld. Nr. 52 (1992-93) Om norsk samepolitikk

Handlingsplan for samiske språk (Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet)

NOU 1984:18 Samepolitikken

NOU 2007:14 Samisk naturbruk og retts-situasjon fra Hedmark til Troms

Rapport 2009: Evaluering, bruk av tospråklighetsmidler (Finnu1 consult AS)

Rapport 2007: Evaluering av samelovens språkregler (Nordic Sámi Institute)

Rapport 1999: Makt, demokrati og politikk - bilder fra den samiske erfaringen (Makt- og demokratiutredningens rapportserie)

Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights and fundamental freedoms of indigenous people, James Anaya UN Human Rights Council, 2. januar 2011

Utredning; Røyrvik kommune, forvaltningsområde for samiske språk (Røyrvik kommune)

Utredning; Forprosjekt innlemming i forvaltingsområde for samiske språk (Evenes og Skånland kommuner)

Wiklund, K.B. (1908): De svenska nomadlappans flyttingar til Norge i äldre och nyare tid. Almqvist & Wiksells boktryckeri -A.-B.

Handlingsplan for samisk kultur og næring i Tromsø 1996 (Tromsø kommune)

Tromsø kommunestyre vedtak sak 194/96 (Tromsø kommune)

Tromsø kommuneplan 2007- 2018 (Tromsø kommune)

En offensiv aktør på den internasjonale arena 2007 (Tromsø kommune)

Høringsnotat 08.07.2010 – Nye beregningsregler og tildelingskriterier for tospråklighetstilskudd til kommuner og fylkeskommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk. (Sametinget)

Informasjon om Samelovens språkregler (Fornyings, administrasjons og kirke departementet)

Informasjon fra Utdanningsdepartementet <http://www.udir.no/upload/Brosjyrer/Gavnos.pdf> og samtaler med ansvarige for læreplanverket samisk.

Informasjon fra Fylkesmannen i Troms

Informasjon fra Statens vegvesen

Informasjon fra Sametinget <http://www.samediggi.no> og sametingets språkavdeling.